

REGISTERED NO. D. 156

જૈનધર્મ પ્રકાશ.

The Jaina Dharma Prakash.

આખા ધાતાનિવૃત્તિઃ પરધનહરણે સંચયઃ સત્યવાક્યં ।
કાલે પ્રાપ્તયા પ્રદાનં ચુવતિજનકયાપૂકભાવઃ પરેપામ્ ॥
તુષ્ણાશ્ચોતોવિચંગો મુરુષુ ચ વિનયઃ સર્વભૂતાનુકંપા ।
સામાયસ્યઃ સર્વવાસ્ત્વેષ્વનુપહતવિધિઃ શ્રેયસામેષ પંચાઃ ॥

પ્રસ્તુત ૨૧ મું. બાદપાદ. સંવત ૧૯૬૧. અંક ૬ ઠા.

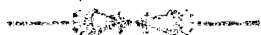
મગદ્ કર્તા.

શ્રી જૈનધર્મ પ્રસારક સભા.

બાવનગર

વિષયવાનુક્રમ.

૧	જૈન ઇન્દ્રજિતના નેતાઓને સૂચના.	૧૨૧
૨	વિવિધ વિષય સંમલ.	૧૨૫
૩	મણિ અને ગોલી.	૧૩૦
૪	પુસ્તકોની યોજના. (ધર્મ આલેખ પરોપકર.)	૧૪૩

ચાર્જિંગ મુલ્ય ૩૧)

પ્રિન્ટર અર ઓના.

“આપાનિયું” રખડતું મૂંઝીને આશાતના કરવી નહીં.

બોદના નિર્ણય.

પ્રતિક્રમણ હેતુ.

“કિંચિત્ હેતુગર્ભે પ્રતિક્રમણક્રમવિધિ” એ નામનો શ્રી જયસ્વામિજી દ્વિત ગ્રંથ કે જે જૈનબંધુઓને અત્યંત ઉપયોગી છે તેનું આદ્યંત ભાષાંતર કેટલાક વધારા સાથે તૈયાર કરીને અમે ધણા મુંઝવે દાઈપિમાં છપાવવા માંડેલ છે. જેને છપાઈ રહેતાં હવે વધુ માત્ર સશે તે પાકા બાઈડીંગથી બંધાવીને આપવાનું મુકરર કરેલ છે પરંતુ છુટકું પ્રમાણ વધી જવાથી અને કિંમત લગભગ આઠ આના થવાની હોવાથી ગયા વર્ષની અને આલુ થયેલા વર્ષની બેથી બેટ આપવાનું મુકરર કરેલું છે. તૈયાર થયેલી તરત ચોકલવામાં આવશે પણ નવા વર્ષનું લવાજમ ચોકલાવવાનું બાનમાં રાખવું પડશે. ગયા વર્ષનું લવાજમ ચોકસીને બંધ થયેલા આલુકોને “આવકના બાર પ્રત ઉપરની બાર કયા”ની છુક બોલીકે ચોકલવામાં આવશે.

છપાઈને બધાર પહેલ છે.

શ્રી શાનુંજય મહાત્મ્ય.

મહાત્મા શ્રી ધનેશ્વરસુરિ દ્વિત સંસ્કૃત પદ્યાત્મક ગ્રંથનું બાર રખડેખથી થયેલું મુજરાતી ભાષાંતર.

આ પુસ્તકની અગતી તરફથી બીજી આવૃત્તિ હાલમાં બહાર બાઈડમાં આવેલ છે. આટું સુદ્ધ અને સરસ ભાષાંતર જે કેટલું પણ બીજા ગ્રંથનું થયું હોય તેા ત્રિપણિશલાકા પુરૂષ ચરિત્ર નુંજ થાયલું છે. જે બંનેને જાહેર અમે ફરતી ખાત્રી આપી શકીએ છીએ. નિર્ણયસાગરની પ્રશંસનિક છાપ, સરસ બાઈડીંગ, ઉચ્ચ કાગળ, કિંમત રૂ. ૨-૮-૦ સલાસકે માટે રૂ. ૧-૧૪-૦

શ્રી ત્રિપણિ શલાકા પુરૂષ ચરિત્ર ભાષાંતર.

પર્વ ૧ નું અને બીજું.

કિંમત રૂ. ૨-૪-૦ પ્રકાશના આલુકોને માટે રૂ. ૧-૧૧-૦

સલાસકને માટે રૂ. ૧-૧૧-૦

મુંઝવે દાઈપિ, કિંચા દાગળ, ઉત્તમ બાઈડીંગ, સુદ્ધ ભાષાંતર.

શ્રી જૈનધર્મ પ્રકાશ.

હોલોરો.

મનુષ્યના પાત્રી કરી, કરવા માનવિકાશ;

નેદ્યુક્ત વિશે કરી, વાંચો જૈનપ્રકાશ.

પુસ્તક ૨૧ મું.

સં. ૧૯૬૧ હાદપા.

અંક ૬ હો.

જૈન કોન્ફરન્સના નેતાઓને સૂચના.

જૈન કોન્ફરન્સની અનેક પ્રકારના લાભ થતા છે એ સુવિદિત હકીકત છે. આ મહાન સંસ્થા વધુ તેની વાસ્તવ સ્થિતિમાં છે, અને તે અસાધ્ય તેજે ત્રણ વર્ષની મુદતના પ્રયાણમાં થયું કામ કરી બતાવ્યું છે. કામના પ્રતિદારમાં એ ત્રણ વર્ષ એ કામ પણ મોટા સમય નથી; અને કોન્ફરન્સ જેની નવા જન્મનાની સંસ્થાને સ્થાપિત થઈ જનશ્રિ મેળવતાં વિચાર વૈભવ થઈ ગયું એ તદ્દન ખતર નોંધ છે. જૈન કોમના આગેવાનોની દીર્ઘદૃષ્ટિ અને જૈન લાભોની નવી વ્યાપ્તિ સારી જોડાઈ જવામાં જણાતી નડપથી એક મોટો કામ દૂર થઈ ગયું છે; શુદ્ધ આ સચના વિચારવંત મનુષ્યોથી સ્વપ્રાયેલી આ મહાન સંસ્થા સારી રીતે પ્રસિદ્ધિ પામી શકે છે; દરેક જૈન કાર્યક્રમમાં ભાગ લેવા એમાં પોતાની ફરજ સમજે છે અને કામ કરવામાં પોતાની માન મળેલું સમજે છે. હિંદુસ્તાનના સોડોનો એક સામાન્ય નિયમ એવો છે કે જો કોઈ પણ નવીન પ્રચાર બતાવવામાં આવે તો પછી તે ગમે તેટલો પરિપક્વ, ગુણિતે અનુસરતો, સમયસિધ્ધિ માનમાં લેનારો અને વિચારણા સમજનારો નીકળેલો હોય તોપણ તેની પાસે થશે. જૈનકોમને આ સ્થિતિમાંથી પસાર થયું પડ્યું નહિ એ તેના

૧૨૨

શ્રી જૈન ધર્મ પ્રકાશ.

અભ્યાસમાં સમજવાના છે. એવું કારણ રાષ્ટ્ર છે. કેમના આગેવાનો બીજા કેમના હિતકારણો વાંદેશવાર છે, કમ જોઈએ હુમ્મ આવે છે તે તેઓ કહી શકે છે; અને કહીને પ્રથમથીજ તેને માટે ઉપાય શોધે છે. જેઓને કોન્ફરન્સના આંતરકાર્યોના અતુલ્ય દર્શ તેઓ આ સમજતા હશે. અને મુખ્ય હકીકત એ કહેવાની છે કે આવી સ્થિતિ જૈન કેમ પસાવ કરી ગઈ તેને માટે તેને મુખ્યકર્તાઓ આપતા ઉપરાંત હવે કોન્ફરન્સ કાર્યક્રમમાં કેટલીક અગત્યની સ્ફુરણા થાય છે તે અને હોકવામાં આને છે. જેઓ કોન્ફરન્સના કાર્ય માટે મુખ્ય રીતે જવાબદાર છે તેઓએ આ હકીકત ખાસ જાનવર લેવાની જરૂર છે.

કોન્ફરન્સના પ્રમુખ છેક છેલ્લી ધડીએ મુઠી કપાડવામાં આવે છે અને તેથી કોન્ફરન્સના પ્રમુખ તરફથી જોઈતી વૈભવી થઈ શકતી નથી. જૈન કેમ મોટામાં મોટું આવી શકે એવું તે માન લેવાને લાગ્યશાળી યનારના મોટામાં જ મંજીર વચ્ચે નીકળવાં જોઈએ તે અગત્ય હોવાં જોઈએ, પરંતુ આવાર મુઠી ના પ્રમુખના લાપજોમાં જતાવળનાં ચિન્દ સ્પષ્ટ જણાવ આવે છે. પ્રમુખના લાપજુ ઉપરજ આવ્યા કોન્ફરન્સની દ્રોહનો આધાર છે. આ બાબત ખાસ લક્ષ્ય લેવાની જરૂર છે. વળી કોન્ફરન્સના પ્રમુખ થવાને કોણ લાલક મળાય એ પણ નિશ્ચય થવાની જરૂર છે. ધનવંત ગૃહસ્થોને જેમ એ સ્થાન આપવામાં આવે છે તેમ અવારનવાર વિદ્વાનોને પણ એ સ્થાન મળવું જોઈએ. ખાસ કરીને એ જગ્યા પર હક તો વિદ્વાનોનો છે, પણ જો ધનવાન અને વિદ્વાન બંને હોય તો સર્વ પ્રકારના લાભો જળવાઈ રહેવાનું સંભવ છે.

એવું રીતે વિષયની પરાંદગી કરવા માટે પ્રથમથી વિચાર કરવાનું જરૂર છે. છેલ્લી ધડીએ ગમે તે વિષયો ગ્રાહ લેવા પડે તો કોન્ફરન્સનો આ માથે પડે. અને માટે રીતસરની મોઢવાણુ જોઈએ. સર્વથી સારો ઉપાય સેન્ટ્રીંગ કમીટી દરેક મોટા શહેરમાં નીમવાનો છે. ગઈ કોન્ફરન્સ વળી આવી મોઢવાણુ થઈ હતી, પરંતુ તે કેટલે દરજ્જે અગત્યમાં આવી તે જાણવા નથી. પ્રતિક સેક્રેટરીઓ નીમવામાં આવ્યા છે, તેઓ પોતપોતાના સહે અથવા છતાં આગેવાન-વિદ્વાન અને ધનવાનની એક કમીટી કરી કોન્ફરન્સના સેક્રેટરીઓ પર પોતાના છતાંની જરૂરીયાત, આપ્તા દેશની જરૂરીયાત વિશે જાણવો પર પોતાના વિચારો મોકલે, અને તે વિચારોની નિયમ

જોન કોન્દરન્સના નેતાઓને સુચના.

૧૨૩

અવસ્થા કરવા સાર કોન્દરન્સ તરફથી આર સેક્રેટરીઓ થોમ્સ માણસની સલાહ લઈ કોન્દરન્સ ભરવા પહેલાં જે માસ સુધીમાં ચર્ચા કરવાના વિષયો બંદોસ્તમાં મુકે તે લેણા તેને માટે તૈયાર થાય. ઉપરની યોજના ન નીચી શકે એવી નથી, છતાં હવે એમ લાગે છે કે એ કદાચ નીચી શકશે નહિ તેવું કારણ સ્પષ્ટ છે. કોન્દરન્સ એ શરીર છે; એનાં પ્રત્યેક અંગ જોઈએ તેવી રીતે કામ કરવાં નથી. એ પ્રત્યેક અંગની દરજ્જા શી છે અને દરજ્જા અદા કરવાને દરેક કેટલે અંશે બંધાયેલ છે એ જોઈએ તેટલું કહેવામાં આવ્યું નથી. કોન્દરન્સે જેવી યોજનાએ કામ કરવું એ નક્કી કહી પહેલાં કું કરવું એ બધાર ખાતરી દીધું છે; એમાં કાર્યક્રમભાવ વિપરીત પાતી મથો જે ને આપણી કોન્દર સમાં બાપી અગત્યના ધરાવનારો કોઈપણ પ્રશ્ન ખાસ ચર્ચાવાની જરૂર હોય તે આ છે કે કોન્દરન્સની યોજનાઓ અમલમાં મૂકવા માટે કેવું બંધારણ કરવું જોઈએ? જેવી રીતે સરકારમાં ગવર્નરથી આદ્ય રૂબીઆની પોલીસ સુધી એક બીજાના હાથ નીચે એવા રીતસર જોડાયેલ મથો હોય છે કે નિયમીત કામ ચાલ્યા કરે છે એવીજ રીતે જનરલ સેક્રેટરી, પ્રોવીન્સીયલ સેક્રેટરી, લોકલ સેક્રેટરી, સ્ટેન્ડીંગ કમીટી, વર્કિંગ બોર્ડ, મેટેબલિંગ બોર્ડ - એવી સુવ્યવસ્થાત રીતે ગોઠવવું જોઈએ કે તેઓ આખા વર્ષ દરમિયાન થોમ્સ સરનાઓ કમી કરે અને વિષયો શું લેવા, કેવા લેવા, કોણે લેવા, શામાટે લેવા, એ પણ બતાવી શકે.

આ યોજના ગયા વર્ષે વડોદરામાં બહાલેલીજ છે, તેથી અંતર તે પર વિશેષ વિવેચન કરવાની જરૂર નથી. ને અંતર કહેવાતું છે તે જોજ છે કે આખા વર્ષમાં પણ દિવસ મળી સચના કરતા ઉપરાંત કોન્દરન્સે એવી યોજના અમલમાં મૂકવી જોઈએ કે જેમ મકાને એક બખત ગતિ આપ્યા પછી તેની મરી સુવળા બનાવેલી હોય અને તેમાં તેલ નાંખેલું હોય તેો સો દોકસો ફેરા ફર્યા કરે છે તેવીજ રીતે કોન્દરન્સનું પણ દિવસનું સચના પણ એવું પ્રેરક બનાવવું જોઈએ કે આખું વર્ષ તેની ગતિ સ્પષ્ટ રીતે ચાલ્યા કરે. એક મુદ્દાની વાત ખાસ બતાવવાં રાખવાની છે અને તે એ છે કે કોઈ પણ કાર્યને આરંભ મયા પછી તે સંબંધી વિચાર ચાલે છે, પછી તેને અમલમાં મૂકવાની યોજના થાય છે, અને પછી તે અમલમાં મૂકાય છે. કોન્દરન્સ એકત્ર ગળી વિચારજરૂર કરે તેો પણ કાર્ય સિદ્ધિનો પ્રથમ પાસો સાચીત કરે છે, અને ગળી જરૂર મેળે બીજા ત્રીજા પાયાખર પહેાં

કેરડં

શ્રી જૈન ધર્મ પ્રકાશ.

આગામી પ્રવત્ન કરવો એ ઉચિત છે. છતાં એટલું નો સ્પષ્ટ છે કે કોન્કર-રુસ્તી જે વિચારમાળા, કન્કરનાં બાન અને કાર્યવ્યવસ્થા જેવામાં પણ છે તે બાનહર છે. તેની ખરેખરી કિંમત આવતો વ્યક્તિ જાણે.

હવે વિષયને અંગે અને કેટલીક સૂચના કરવામાં આવે છે. વિષય પસંદ કરવામાં લોકરુચિ અને તેની શક્યતા એ બંને ધ્યાનમાં રાખતાં જોઈએ. કોન્કર-રુસ્તી બાળક છે, તેથી તેના પાસા મજબુત થાય ત્યાં સુધી વિષયની પસંદગી સર્વમાન્યતાના સામાન્ય નિયમથી કરવી જોઈએ. ખીચું પસંદ કરેલ વિષય અમલમાં ચૂકી શકાય તેવો હોવો જોઈએ. જરૂર પડતા વિષયમાં તેને અમલમાં ચૂકવાની યોજના પણ સામે આપવી જોઈએ; આનું પરિણામ બહુ સારું આવશે એમાં સંશય નથી. આમાંના કેટલાક નિયમો તરફ કેટલીક વાર ધ્યાન રહેવું નથી તેવું કારણ ઉત્તાપન છે.

કોન્કર-રુસ્તી સાંસારિક સપાસોપર ધ્યાન આપવાની બહુ જરૂર છે. બાળ લગ્ન, મરણ પ્રસંગે રહતું 'કુટુંબ', કન્યાવિકલ્પ વિગેરે સર્વમાન્ય વિષયો તો લેવામાં આવે છે. હવે વિચારના જેવો સવાલ એ છે કે કોન્કર-રુસ્તી જેવી વધારે હાણીયતા વિષયોમાં પ્રવેશ કરી શકે કે નહિ ? એ બહુ વિચારવાનું હકીકત છે અને તેમાં સર્વ માન્યતાના નિયમને જોઈ આવે તો કાવ્ય કરના નુકશાન થઈ જવાનો સંભવ હિસબ થાય છે એ વાત ખરી છે, છતાં પણ દેશકાળને તદ્દન હાનિકર્તા કેટલાક નિયમ-રીત-રૂઠી પર કોન્કર-રુસ્તી તરફથી સૂચના રૂપે આધારરૂપ અભિપ્રાય બદલ માટેનો એ વાળું અગત્યનું કે આ બાબત કોન્કર-રુસ્તીના નેતાઓના લક્ષ્યપર આધારવાળાં આવે છે.

કેળવણીના નિયમને જોઈએ તેટલી અગત્યતા આપતા કોન્કર-રુસ્તીના આ જેવાનો કસુબ થયા છે, છતાં હજુ સુધી એક પણ કોન્કર-રુસ્તીમાં વફાતો તે વિષયપર જોઈતું અસરકારક અને વિસ્તારથી મોઝડું નેત્રજો તેર જોવા નહો; અને જેની ખરેખરી આવસ્થા છે તેવો કમળજીવન વિષયો પ્રવૃત્તિ ત્યાં મળે નથી. આ ત્રીં એક આખો દિવસ આ વાળીજ અત્યંત દશાવનારા વિષયને આપતો હચિત છે કે નહિ ? તે સંબંધી આગેલાં વિચાર અચારો.

જૈન પુસ્તકોહારનો વિષય ગર્યવામાં આવ્યો છે, પણ તેના સંબંધ જોઈએ તેટલું થયું નથી. જેસણીરનો બંદાર ઉધાળો તે એક કાળ થયું કે રૂપે વિદ્વાન રોઝરોને રાખી જેવા પ્રો. પીટરસન બ્યને ડો. લાંકા

વિવિધ વિષય સંગ્રહ.

૧૨૫

દરે રીપોર્ટ કરી છે એવા રીપોર્ટ વેતાર કરવા બેઠકો; અને ખાસ જરૂર-
શ્યાન એક મોટી લાગણી કરવાની છે તેને માટે પ્રયત્ન કરવો બેઠકો.
માતામાં એક પ્રશ્નને આ, ડેક્લેરેશન લખ્યું છે કે "The energy
of the Jains deserves credit, but it is to be desired
that it may be aided by some central organisation".
તેઓ દર્શાવે છે કે એક પ્રશ્નના કોમી નોંધની હોય કે કોઈ સમાચાર
મગાવવા હોય કે કોઈ મહાકવિ બંધુની હોય તો તેને માટે એક સોદે ખાતું
મુખ્યમાં હોયું બેઠકો. આ મુસના ખાસ ધ્યાનપર લેવાની છે.

કોન્ફરન્સ શું કરી શકે ? પ્રથમ કેળવણી કામનો સરવાળો એ કોન્ફ-
રન્સના કામનો સરવાળો. બંને ન્યારે શરીરના દરેક અવયવો સુવ્યવસ્થિત
રીતે કામ કરવા લાગશે ત્યારે આખું શરીર કામ કરશે. અસખત-કેમિ-
નગ-એકમનગ એ કરેલા કાર્યની દશગણી અસર ઉપજાવી શકે છે, પણ
પ્રથમ કામ કરનાર બેઠકો. દરેક કેળવણી ખાસ ફરજ છે કે કોન્ફરન્સના
કામને અસરમાં મક્કા સાફ તેજી બનીતો પ્રયાસ કરવો.

કોન્ફરન્સ બરવા માટે અવિશય બંધ કરવો નહિ એ વિચાર ઠીક છે
પણ તદ્દન સામાન્ય કરવું એ પણ હતાશું બરજી નથી. એનો નિયમ
એ છે કે જાણી શકાય તે લિંગ પ્રાકૃત મનુષ્યો કમેશાં બાબાડંબર તરફ
જાન આપે છે. આપણે કદા પ્રાકૃત મનુષ્યોને દાસકાવવા નથી, પણ તે-
ઓને તેઓની ફરજ તરફ ધ્યાન ખેંચવા શીખવવા માટે તેમનું આકર્ષણ
કરવું છે, માટે કોન્ફરન્સનો મેળાવોડો તદ્દન સામાન્ય કરી નાખવો એ સ-
ચતા કેટલાક મનુષ્યવર્તિના મતમાં અનુકરણ કરવા જેવી લાગતી નથી.

છેવટે એકર ચા, રસાયણોગ સ્થળી નેમ બને તેમ વળત કરતાં
કિંવામાં કાર્ય મકાનો આપણે કરવાની જરૂર લાગે છે. **ઐકનિક.**

વિવિધ વિષય સંગ્રહ.

જિનમંદિરમાં સામ્યવાદો મોજ્ય દશા ત્રિકોનું સ્વરૂપ.

૧ નિરસીદીનિક—નળુતર નિરસીદી, ૨ પ્રતિષ્ઠાનિક, ૩ પ્રણામનિક,
૪ વ્યવનિક, ૫ અવજ્ઞાનિક, ૬ નિદિની નિદીત્તુ નિરનિક, ૭ પાદજ્ઞાન પ્ર-

૬૨૬

શ્રી જિનેશ્વરી પ્રકાશ.

ગાઈત્રીત્રિક, ૮ વર્ણાત્રિકત્રિક, ૯ યુગ્મત્રિક ગાને ૧૦ પ્રણિપાત્રિક. આ દશે ત્રિકાનું સંક્ષેપ્તી બાળાચર્યા માટે નિર્વેચન કરતાં તેમાં પ્રથમ નિસ્સીદી ત્રિકનો અર્થ ત્રણવાર નિસ્સીદી થાય છે. તેના ખરો પરમાર્થ નહિ સમજનારા ભાળા ભક્તો પોપટની માફક ફક્ત પ્રભુની પાસે નિસ્સીદી નિસ્સીદી પડ્યા કરે છે તેમનો લક્ષ્ય સુધારવા માટે આ ઉદ્દેશ છે તે લક્ષ્યમાં આ આ દશેક ત્રિકનો પરમાર્થ જોને સમજી બીજા સુખ્ય ઊઠોને તે સમજવા પોતાની યોગ્ય દુરજ વિચારી ઉક્ત ઉદ્દેશ સાર્થક કરેલા.

૧ નિસ્સીદીત્રિક—પ્રથમ શ્રી જિનેશ્વરી જગતિ (કોટ) ના દ્વાર પેસતાં પોતાના ઘર સંબંધી વ્યાપારનો ત્યાગ-નિર્લેપ કરવા રૂપ પહેલી નિસ્સીદી કહેવાય. પ્રદક્ષિણા ફરીને દેખાતી આશાતના ટળાંને મધ્ય દ્વાર પેસતાં શ્રી જિનાદિર સંબંધી વ્યાપાર-વિકલ્પને તજવા રૂપ બીજી નિસ્સીદી કહેવાય. પછી વિધિવત્ સ્વદ્રવ્ય (અક્ષત, ફળ, નૈવેદ્યાદિ) શ્રી શ્રી જિનમુકરી દ્રવ્યપૂજા સંબંધી વિકલ્પ તજવા રૂપ ત્રીજી નિસ્સીદી કહી શ્રી જિનેશ્વર પ્રભુની સ્તુતિ માટે ચૈત્યવંદનવિધિ સાચવવી. સ્થિતચરોએ ફરીઆવવી પૂજા ભાવની નિશુદ્ધિ થાય તેવા પ્રભુના સહજત ગુણોનું કિર્તન કરવું.

૨ પ્રદક્ષિણાત્રિક—પ્રભુની જમણી બાજુથી બાવળાણ, નિવારણ બુદ્ધિથી વા સ્થાન દર્શન ચારિત્ર પામવાતી સુબુદ્ધિથી શ્રી જિનમહિરની ત્રીજી બાજુથી પૂર્વેક માર્ગમાં કોઈ પણ પ્રકારની આશાતના નંદુ' દેખાય પોતે (જાને) દૂર કરી કે બીજા પાસે દૂર કરાવી ત્રણવાર ઉપયોગથી મણુ કરવું તે.

૩ પ્રણામત્રિક—ગમે તેટલે દૂરથી જ્યારે શ્રી જિનેશ્વર પ્રભુનું દેશાય ત્યારે તરત જો હાથ આદર પૂર્વેક જોડી 'અંજલિમંદ્ર' નમસ્કાર રીતે તે પ્રથમ પ્રણામ. પછી પ્રદક્ષિણાત્રિક દમને મધ્યદ્વારમાં આવી સમીપે અર્ધ અંગ નમાડવા રૂપ 'અર્ધાવનત' કરીએ તે બીજો પ્રણામ. છેવટ પ્રભુની યથા અવસર દ્રવ્ય પૂજા કરી ચૈત્યવંદન પાડવાં પાંચેઃ જ (એ હાથ તથા બે તથા બેત્ર મસ્તક) તે સંપૂર્ણ ભૂમિ સાથે સ્થાવરાવટે 'પંચાંગ પ્રણામ' ત્રણ વાર ભૂમિને પૂજા પ્રગાઠિને કરીએ ત્રીજો પ્રણામ.

૪ પૂજાત્રિક—યથા અવસર સવારે, મધ્યાહને તથા સાંજે યથોચિત ઉત્તમ દ્રવ્યોથી પૂજા કરવી અહરચોને કહી છે. તેમાં પ્રભાતે

ત્રિવિધ વિષય સંગ્રહ.

૧૨૭

સાધિકની કુદિશી વારાણસી પૂજન, મધ્યાનંદ સુગંધી જળ, સંદન, પુષ્પ, ફૂલ, દીપ, અક્ષત, ફળ અને નૈવેદ્યવડે અષ્ટપ્રકારી પૂજન તથા સાંજે સુગંધી ફૂલ દીપાદિકવડે પૂજનો અધિકાર છે તે સુવ્ય ભાવિક સદ્ગુહસ્થ યથાવિધિ પ્રભુભક્તિ કરી સ્વદ્રવ્યનો લાભનો લઈ શકે. જેને દ્રવ્યો (શુદ્ધ જળ, સંદન, પુષ્પાદિક) પ્રભુના અંગે ચઢાવી શકાય તેતેવડે 'અંગપૂજન' કરવી તે પ્રથમ પૂજન. જેને દ્રવ્યો (સુમંથી ફૂલ, દીપ, અક્ષત, ફળ, નૈવેદ્યોદિક) પ્રભુની આગળ ઢોકી ભાવના ભવાય તેતેવડે 'અંગપૂજન' કરવા ૩૫ બીજી પૂજન. તેમજ સર્વ દ્રવ્યપૂજન કર્યા બાદ પ્રભુના સત્ય ગુણોની અંતઃકરણથી તેવાજ હિસાબગુણો પામવા માટે સ્તુતિ કરીએ તે 'ભાવપૂજન' ત્રીજી સંગત્વી. જરાજર લક્ષ શાળી જળણા પૂર્વક શાસ્ત્રઆજ્ઞા સુવ્ય પરમપૂજ્ય પ્રભુની ઉક્ત ત્રણે પ્રકારે સ્વસ્વ અધિકાર પ્રમાણે પૂજન કરનાર પોતે પૂજ્યપદનો પામે છે. પોતે પરમાત્મરૂપ થયા બાદ પૂજની નજર નથી પણ ત્યાં સુધી તો મથા સંભવ પરગડિયગારી પરમાત્મપ્રભુની પૂર્ણ આસ્થાથી પૂજન કરવામાં આવસ્યકતા છેજ.

૫ અધીસ્થાત્રિક—પરમકૃપાળુ પ્રભુની છદ્ધસ્થ, કેવળી અને સિદ્ધ એમ ત્રણ અવસ્થા જુદે જુદે પ્રસંગે ભાવવી. તે એવી રીતે કે પ્રભુને નિવસ્ય (રનાત્ર અભિષેક) અર્ચન વિગેરે કરતાં 'છદ્ધસ્થ' અષ્ટ પ્રાતિહાર્યના દેખાવથી 'કેવળી' અને પર્વક આસને, પદ્માસને કે કાઠિસંગે મુદ્રાએ સ્થિત પ્રભુની 'સિદ્ધ' અવસ્થા ભાવવી.

૬ ત્રિદિશી નિરીક્ષણ વિરતિત્રિક—પરમાત્મ પ્રભુની પવિત્ર ભક્તિમાં રસિક જનોએ પ્રભુના સન્મુખજ પોતાની દૃષ્ટિ સ્થાપવી. તે શિષ્યાની ત્રણે દિશાએ દૃષ્ટિ ફેરવવાનો ત્યાગ કરવો.

૭ પાદ ભૂમિ પ્રમાર્જનત્રિક—ગુહસ્થે પ્રભુની દ્રવ્યપૂજન કર્યા બાદ ભાવપૂજન-ચૈત્યવંદન સમયે જળણા પૂર્વક વસંચળા (ઉત્તરાસંગના છેડા) વડે ત્રણવાર પંચાંગ પ્રણામ કરતાં ભૂમિ વિગેરેનું જીવરક્ષા માટે પ્રમાર્જન કરવું. શુનિ વિગેરે ભાવપૂજનના અનિકારી વર્ગે રજેહરણાદિક ઉપકરણથી ત્રણવાર પ્રમાર્જન પૂર્વક પ્રભુને પ્રણામ કરી ચૈત્યવંદન કરવું.

૮ વર્ણદિકત્રિક—શ્રી જિનેશ્વર પાસે ઉદ્દેષ્ટ, મધ્યમ કે જ્યેષ્ઠ (અનુક્રમે આઠ થોડા કે ચાર થોડા કે એકજ થોડાથી) ચૈત્યવંદન કરતાં તે તે સ્ત્રાક્ષ, સ્ત્રાત્થ એ બનેમાં જરાજર લક્ષ શાળા સાથે શ્રી જિનેશ્વર

૬૨૮

શ્રી જૈન ધર્મ પ્રકાશ.

પ્રતિમાનું દૃઢ આલંબન રાખવું. કારણ કે ઉપયોગ શત્યતાએ કરેલી કંઈ એવી સંજ્ઞા ન થાય.

૯ મુદ્રાનિક—ચૈત્યવંદન કરતાં નમુશ્ચુણું બધુતાં સુધી યોગમુદ્રા ધારી રાખવી. કાઉસગધ્યાને રહેતાં ‘જિનમુદ્રા’ કરવી તથા પ્રણિધાન ત્રિક (જનવંતિચેદિયાઈ, જનવંતકેવિસાદૂ અને જનવીયરાય) ઉચ્ચરતાં ‘સુક્તાસુક્તિ મુદ્રા’ ધારવી. માણેમાંથી કમળના ડોળાની પેરે બનેં હાથો પડે દશે આંગળાઓને આંતરી આપણા પેટ ઉપર બનેં હાથની ડોળાઓ સ્થાપવાવડે ‘યોગમુદ્રા’ થઈ ગણાય. ચાર આંગળ આંગળના ભાગમાં અને તેથી કાંઈક ન્યૂન પાછળના ભાગમાં પગ પહોળા રાખીને કાઉસગ કરીએ તે ‘જિનમુદ્રા’ થઈ સમજાવી. માણેમાંથી આંગળાઓને નાં આંતરતાં એક બીજી આંગળાઓને સાથે લગાવી બનેં હાથ બરાબર ગમિત (પોલા) રાખવામાં આવે અને તે બનેં હાથો બાહ્ય (કપાળ) સ્થાપ આંગળામાં આવે (બીજા આંગળોના મતે બાજુરથળે લગાડવામાં ન પણ આવે) એમ કરતાં જો મુદ્રા થાય તે ‘સુક્તાસુક્તિ મુદ્રા’.

૧૦ પ્રણિધાનત્રિક—ઉપર જણાવ્યા મુજબ જનવંતિચેદિયાઈ અને જનવીયરાય એ ત્રણ સૂત્રપાઠને ‘પ્રણિધાન ત્રિક’ કહે છે, અથવા મન વચન અને કાયાના યોગની એકાગ્રતા પણ પ્રણિધાનત્રિક કહેવાય છે.

ઉપર પ્રમાણે દશે ત્રિકોનો ખુલાસો સંદોષથી પૂરો થયો તે ઉપરાંત કેટલીક પ્રસંગોપાત બાળોત્તર ભક્તિરસિકોને લાભ આપતું નરરનું જે આજ કાલ પ્રાણીઓ પ્રમાણે વશ થઈ પવિત્ર પ્રભુપૂજનદિક નિત્ય નિમમોદ પણ બહુધા અનિર્ણિતોષ સેવતા નગરે પડે છે તે કાંઈક નીચેની બાળા પરથી સમજા શકાશે; તેમજ તે સમજીને સ્વપરના સુધારા માટે બનેં સ્વીય રાખવામાં આવશે.

પૂર્વે જેવી રાક્ષસગણથી જિનપુવનો, જિનપડિમાઓ, પ્રતિષ્ઠા (સુદિત સાધુ ખાસે નિધિવત્ વાસતોપાદિકવંદ), પુનઃમકિત વિગેરે પવિત્ર શસ્ત્રનીતિ મુજબ વર્તવાના ખપી સુશ્રવકો કરતા હતા તેવા આદર-બહુ માન પૂર્વક આજ કાલ બાળોત્તર ધનુ દેખાય છે. ઉદાત્ત ગાદ્યવિધિનો અનાદ્યતો દેખાય છે. પ્રભુમકિતમાં વપરાતાં દ્રવ્યોના જાળવાપૂર્વક કરીને વેતક સુદ્ધિની ઉપેક્ષા કરવામાં આવે છે. બહુધા ગાદરીયા પ્રવાહની પેરે સર્ગકે અનનુદાન દિયા કરાતી જણાય છે.

વિવિધ વિષય સંગ્રહ.

૧૬૮

આપા વિવિધકાળમાં દેવદત્ત વિગેરે સાચાવા જેવી કાળજી રાખવી બેધએ તેની રખાતી દેખાતી નથી. કવચિત્ તેનો બેદરકારીથી લોપ થતો દેખાવ છે, કવચિત્ ચોરાઈ ગય છે, કવચિત્ પચાવી જવાય છે, પ્રભુની પવિત્ર ભક્તિનું કામ બહુધા વેઠની જેમ બળવવામાં આવે છે. દીવામાં પૂદા વિગેરે છત્રો પડી મરે તેની પ્રાયઃ સંભાળ લેવામાં આવતી નથી. જનમદિરે બહુ મોટી રાત સુધી ખુલ્લા રાખવામાં આવે છે. પ્રાયઃ અવસરનું કામ અવસરે કરવામાં આવતું નથી એટલુંજ નહિ પણ આપણી ભૂલ સુધારવા કોઇ પ્રેરણા કરે તો તે વખોડી કાઢી પોતે ફીક કરે છે એમ સ્થાપી કેટલાક વિષયે વધારે છે. આ સર્વ ખરેખર અજ્ઞાનનોજ પ્રભાવ છે. આપણા પવિત્ર શાસનશાળી વીરપુત્રોએ હવે વધારે જાગૃત થવાની જરૂર છે. આપણી આંતરથી બધી પતિત સ્થિતિ આપા અનેક અવિધિદોષનું પરિણામ જણાય છે. જ્યાં સુધી અજ્ઞાન-અવિવેક-મિથ્યાભિમાન ટળશે નહિ ત્યાં સુધી આપણી કોમળી સ્થિતિ સુધરવી બહુ મુશ્કેલ છે. સુવિવેક ધાર્યા વિના આપણે આપણા પરમ કૃપાળુ પરમાત્મ પ્રભુની પવિત્ર આજ્ઞાને વિધિવત્ પાળી શકશું નહિ, અને તે વિના આપણે તે તે દર્ગકરણી કરતાં છતાં મથાર્થ લાભ મેળવી શકશું નહિ એમ સમજી આરા વહાલા વીરપુત્રો અને વીરપુત્રીઓ ! તમે જાઓ. પ્રગાદરૂપી ગદાશત્રુનો પડો હેડો, અને મનમાં શુભ બાગણી લાવી પરમ કૃપાળુ પ્રભુની પવિત્ર આજ્ઞાને ખરાખર પાળવા તત્પર થાઓ. તમે મનમાં ધારો તે કરી શકો તેમ જો, કેમકે તમે વીર પુત્ર પુત્રી છો. છતાં જેમ મૂળાર્થીજ ખડકના ટોળામાં રહેવાથી સિંહકિશોર પણ પોતાનું સ્વરૂપ ભૂલી બાધ તેમ અજ્ઞાન, અવિવેક, મિથ્યા વહુમ, કાયરતા વિગેરે દોષોના સમૂહમાં એકમેકપણે રહેવાથી તમારું જ્ઞાન ઠેકાણે રહેલ નથી તે હવે ઠેકાણે આવે એવી શ્રી વીરરાગ પ્રભુપદ્મ પ્રતિલિપિ પ્રાર્થના છે તે સફળ થાઓ ! સ્વપરનું અંતઃકરણથી એવું ધ્યાનનાર દરેક વીરપુત્રે જેમ શ્રીજૈનશાસનનો ઉદય થાય તેમ કેટ કર્મોને ઉદય કરવો ઉચિત છે. પુરૂષાર્થને કંઈ અસાધ્ય નથી માટે એના ઉત્તમ પુરૂષાર્થનુંજ આપણુ સર્વને શરણું હો.

તથાસ્તુ ! ! !

સન્નિમત્ત કર્પૂરવિજય.

૧૮૭

શ્રી જીનમર્મ પ્રકાશ.

મણિ અને મોતી.

(કલ્પિત વાર્તા.)

‘મા ! આજે તું કેમ સુતી છે ? તારે શરીરમાં જલ્મન છે ?’ ઉદા-
જાતી એક સોજે ઘરમાં પ્રવેશ કરતાંજ પિતાની માને સુતેલી બેઠે મોતીને
પોતાનું હૃદયરે કેકણે ચૂકતાં પુછ્યું.

‘ અહેન ! આજે મણિ નથી આવ્યો, તે પાછળ કેમ રહ્યો ? આજે
મારા શરીરમાં કળતર થાય છે અને અશક્તિ જણાય છે તેથી જરા સુતી છું.’

‘ મણિમાણ મારી સાથેજ ટ્રેનમાં હતો પણ તે ચર્નાશિડ ઉતરી હીરા
શેઠાણી પાસે ગયો છે. આજે સવારે ભાઈને મેં કહ્યું હતું કે મને ઓઠણ
કામ આવડે છે, કોર ભરતાં આવડે છે અને હું ગધુપટ્ટા પણ બુધી શકું છું,
તેથી તેવું જો કાંઈ કામ હોયતો લેસન કયા પધીના દુરસદતા વખતમાં
બની શકે. હીરા શેઠાણી મારે માટે તેવું કાંઈ કામ આપે તો મેં તેને
લેવા મોકલ્યો છે. ’

‘ અહેન ! તને એવી દુરસદ ક્યાંથી મળશે ? હમણાં મારી તખ્તિત
નરમ રહે છે તેથી તારે ધરકાળમાં પણ વખારે મદદ આપવી પડશે. ’

‘ તેની કાંઈ શીકર નહીં. હું સવારે જરા બહેલી ઉઠીશ ને ધરકામ
બધું હોકેલી દઈશ. વળી રાતને કિવરો તો ઘણો વખત મળે છે. મા ! તું
હમણાં બહુ સખ્ત કામ કરે છે, ભાઈ આજે કહેતો હતો કે તું જો આવી
રીતે સખ્ત મહેનત કરીશ તો તારી તખ્તિત કાયદી પડશે. ’

મોતી! કામ ન કરીએ તો આપણો ધરસંસાર કેમ ચાલે ? આપણે
છંદગી સુખમાં યુગ્ગરવી હોયતો આપણે મહેનત કરવીજ જોઈએ. તું જાણે
છ કે હમણાં ઘરમાં આપણે કેટલી તંગી ભોગવવી પડે છે ?

પોતાની માને આ સજ્ઞો સાંભળી મોતી યુષ થઈ ગઈ. ઘરમાં તંગી
ભોગવવી પડે છે તેવી મોતીને આજ સુધી અજ્ઞ નહોતી; તે જિયારી
આગક હતી અને તેથી તેની માએ તેને જણાવ્યું પણ નહતું. તેના પિતા
મોહનલાલ કાઠીઆવાડમાં જામનગરના વતની હતા. તેઓએ મેટ્રીક્યુલેશન
સુધી અભ્યાસ કરી તે પરીક્ષા પાસ કરી હતી. તેની વર્તણૂક જ્ઞાન હતી,
વર્તન નીતિમાન હતું, અને સ્વમાયે મીત્રનસાર હતા. ન્હાની ઉમરથી નોકરી

મોહિ અને મોતી.

૧૩૧

ઉપર જાણવા હતો તેથી શુદ્ધ જોવા પડી તેઓ કાંઈ સ્વતંત્ર ધધાને માટે મુજબ આજ્ઞા હતા. કેમની મદદ કે જોખણાણુ ન હોવાથી કેટલોક નખત ધધા સંબંધી વિચારમાં ગયો. છેવટે કનેરી ખજારમાં મોતીની દલાલી કરતા નવેક બન વધુ જઈ તે મોતી પકડ્યો. એકાદ વર્ષે તે માંડમાંડ ગુજરાત આવે તેટલી પેવાસ થઈ, પણ સ્વભાવે મીઠાનસાર હોવાથી થોડા વખતમાં બે ચાર સુરતી શેડિઆઓની તેના ઉપર પ્રીતિ થઈ, અને દલાલી સારી રળવા લાગી. મોતીના મોટા પેવારી ઉત્તમ શેડ તેના વિનય, નમ્રતા, શુદ્ધતા વિગેરે ગુણોથી તેને બહુજ અલગતા, અને તેને સુખી કરવા આતુર બનેલા. બે ત્રણ વર્ષે એમ સારી રીતે આજ્ઞા તે અરસામાં મોહનલાલ મુખે ગુજરાત અગાવવા ઉપરાંત ત્રણ ચાર લગ્નર રૂપિયાની ખુશ પણ કરી શક્યા.

તેવામાં મુજબમાં દુષ્ટ મરડીતો ઉપદ્રવ શરૂ થયો. ગરીબ, તવંગર, યુવાન, વૃદ્ધ ધણાં માણસો મરડીના શપાટામાં આવી ગયા. લોકો તેથી નાશ ભાગ કરવા માંડ્યા, પરંતુ મરડી તેા નિરંતરની થઈ પડી એટલે સુખી ગૃહસ્થો બહાર પરાંમાં રહેવા લાગ્યા, અને સાધારણ માણસો બહાર રહેવાની શક્તિ નહીં હોવાથી બાવી અને તે અર્થે એમ ધારી નિઃશંક થયા. મોહનલાલ મુજ હતો, રળવાની શક્તિવાળો હતો તેથી તેણે નિઃશંક ન બનતા આ અરસામાં ત્રણેક લગ્નર રૂપિયા ખરચી દેરાસરની ત્યાં સંગવડ હોવાથી માલીમમાં એક બંગલાઘાટવું નાવું મકાન લીધું, અને પોતાના કુટુંબ સાથે ત્યાંજ રહેવા લાગ્યો. તેના સ્ત્રી ગંગા ડાહી, શાણી અને પ્રસન્ન સ્વભાવવાળી હોવાથી પાટોશના સવળા કુટુંબોમાં પ્રિય થઈ પડી. મોહનલાલ જમીને મુજબ જતા તે પછી ગંગા કાંઈ બરતી, સારી સારી ચોપડીઓ વાંચતી અને પોતાની પાસે એસવા આવતી સ્ત્રીઓને સારાં સારાં દૃષ્ટાંત આપી બોધ આપતી. રત્ને મોહનલાલ પાસે પણ માલીમમાં રહેનારા કાઠીઆવાડી પુરષો અને ખીજા પાટોશીઓ ઘણી વાર આવતા અને મોહનલાલ હતેને સારી સારી શિખામણની વાતો કહેતો આથી તેઓ મોહનલાલને માસ્તર કહેતા. અને સ્ત્રીઓ ગંગાને ગંગાને બદલે ડાહી બહેન કહીને બોલાવતી. સ્ત્રી પુરુષો બંને સરખા સ્વભાવના હોવાથી તેનો ઘરસંસાર સ્વર્ગ સમાન સુખશ્રમ ચાલતો હતો.

પરંતુ આ સંસારમાં હમેશા એક સરખું ચાલતુંજ નથી, અને અસ્ત ઉદય-ગુણ દુઃખના ચક્ર ફરવાનું કરે છે. મોહનલાલ અને ગંગાના સંબંધમાં

૨૩૨

શ્રી જૈન ધર્મ પ્રકાશ.

પણ તેમજ ધનુ. કુદરતે હવે જુદાજ રીતનું વસ્ત્ર લીધું. મોહનલાલની તળાવત બગડી, તેને સંમુદલ્લીને બ્યાધિ લાગુ પડ્યો અને દિવસે દિવસે શરીર સુકનું ગયું. તેની સ્ત્રીએ ઘણી બતની સારવાર કરી, પોતાની સાધારણ દિશ્વતિ છતાં એક ગૃહસ્થ પેઠે આપપોપવારમાં ખર્ચ કર્યો પણ બલિતબ્યતા વિપરીત હોવાથી કાંઈ પણ ફેર પડ્યો નહીં અને તે કાળનો બોગ થઈ પડ્યો.

મોહનલાલના મૃત્યુ સમયે તેમને એક પુત્ર અને એક પુત્રી એમ બે સંતાન હતા. મણિલાલની ઉંમર તે વખતે દશ વર્ષની હતી અને મોતીનો ઉંમર સાત વર્ષની હતો. માતા પિતા બંને કેળવણેલા, સદ્ગુણી, પ્રમાણુક અને મળતાવડ હોવાથી અબાવિક રીતે જાળકોનાં પણ તે સુખ ઉતર્યા હતા; તે સાથે દંપતી નાની વયમાંથી જાળકોને સારી રીતે નીતિની અને ધાર્મિક કેળવણી આપ્યા કરતા હતા તથા સામાયક, પૂજન વિગરે ધાર્મિક ક્રિયા શીખવતા હતા.

મોહનલાલના શુન્દરતાથી કુટુંબની સઘળી ચિંતા ગંગાના ઉપર આવી પડી. પતિના મરણથી તેને થણું દુઃખ લાગ્યું. એક પ્રેમી બેટું, એક બીજાના પાસામાં રહી આ ક્ષણિક અને દુઃખમય સંસારને સ્વર્ગરૂપ બનાવવું હતું, તે બેડ બંદિત થવાથી ગંગાને અસહ્ય દિલગીરી થઈ; તેના હૃદય ઉપર મોટા આઘાત લાગ્યો પણ તેણીએ તે દિલગીરી બીજા અજ્ઞાન સ્ત્રીઓની નજમ માથું કુટવામાં, છાતી કુટવામાં, રોગગ્રસ્તાણી રૂઢન કરવામાં કે ખુણે પાળવામાં બતાવી નહીં તેણીએ ધાર્મિક કેળવણી સારી રીતે લીધી હતી, સંસારનું સ્વરૂપ તે સમજતી હતી તેથી તેણે પોતાના હૃદયના કિંમળા હૃદયમાંજ સમાવ્યાં. એમ કરતાં માનવહૃદયની ક્ષુદ્રતાને લીધે કાંઈ વખત મોહનું બેર ગયું, પતિ સાંગરી આવતો, પોતાના ગનીય સંસારની અનક ચિંતાઓ સુઝતી ત્યારે પણ તે જાળકોની રૂબરૂ નહીં જણાવતાં પોતે એકલી બેસી હૃદય ખાલી કરતી. જાળકોને તો તે હમેશાં ધીરજ દેતી અને સમજાવતી કે-મ્હારાં વહાલાંઓ! આ દુનીયા એક મુસાફરી છે અને તેમાં દરેક પ્રાણી મુસાફર છે. પોતાના કર્મનુસાર સુજિત થયેલી મુસાફરી મુસાફર એટલે સર્વને અર્થાર્થો આપ્યા જવાનું છે. માટે મરણ પામેલાની શોક ન કરતાં આખું તેના સુખોનું સ્મરણ કરી તેના ગુણો થવું અને દુનિયાની આપણી મુસાફરી આપણે સુખરૂપ થાય તેવા વચન કરવા. જાળકોને

મણિ અને મોતી.

૧૩૩

પોતે એ પ્રમાણે સમજાવતી એટલુંજ નહીં પણ પોતે પોતાનું વર્તન પણ એટલુંજ ઉચ્ચ રાખતી; તે સાથે હવે પછી પોતાનો ધરસંસાર કેમ સુખરૂપ થાય અને બાળ્યમાં સારી રીતે કેળવણી કેમ મુખી થાય એમ કરવાની ફરજ મોહનરાવના ગુજરી જવાથી પોતાના માથે આવી પડેલી છે એવું સમજતી અને તેને માટે ચિંતાતુર રહેતી.

મોહનરાવના મૃત્યુ સમયે તેના મંદિરાડમાં પુષ્કળ ખર્ચ થવાથી ઘણી મોટી શીલક ગંગાના કાંઠામાં બાકી રહી હતી. કરકસરથી ખર્ચ સલાવતાં પણ ત્રણ વર્ષે તે શીલક પુરી થઈ ગઈ. પોતાના આવા તંગીના વખતમાં પણ તેણીએ બાળકોના કેળવણીમાં બાગી આપવા દીધી નહોતી. પોતાના બાળકોને સારી કેળવણી આપવામાં તેણીએ કેટલીક આશાઓ બાંધી હતી અને એ આશામાં તેણીએ કેળવણીનું મોંઘું કામ પ્રથમની જેમજ શરૂ રાખ્યું હતું. હવે તેણીની તે સર્વ આશાઓ નિરાશાના રૂપમાં જણાવા લાગી. પેટ પુરતું આવાના કાંઠાં લાગવા માંડ્યા તો કેળવણીનો ખર્ચ પોતાથી કંઈ રીતે ઉપડશે તેને માટે સંકલ્પ વિકસે થવા લાગ્યા.

જે દિવસે મણિલાલ મોતીને માટે હીરા શેઠાણી પાસે કાંઈ કામ લેવા ગયો તેની બે મહીના અગાઉ ગંગાએ પોતાના ધરખર્ચનો હીસાબ લખી સિમાર કર્યો તો તેને પોતાના ઉપર તંગી આવી પડશે એમ લાગ્યું. મણિલાલની આ વખતે ચઉઠ વર્ષની ઉંમર થઈ હતી. તે મુખ્યત્વે ન્યુહાંધરકુલમાં મેટ્રીક ક્લાસમાં હતો અને આ વર્ષે પાસ થવા માટે અભ્યાસ ઉપર સારી મહેનત કરતો હતો. ગંગાએ તે સારે મોતીના મુઠ્ઠા ગયા પછી મણિ જે કે પોતાનું લેસન લાંબતો હતો તેની પાસે જઈ એકાંતમાં પોતાની સ્થિતિથી તેને વાકેફ કર્યો અને આજ મુખી નિશ્ચિંત રાખ્યો હતો તેને ચિંતાતુર કર્યો. ના દીકરાએ કેટલીક વખત મુખી મસલત ચલાવી. છેવટે ગંગા જે ઝીક-ચલકનું જરૂર કામ કરતી હતી તે વધારે વખત કરવાનું અને મણિભાઈએ પોતાના અભ્યાસમાંથી વખત બગાડી એક દોકરાને બણાવવા જવું અને ધરખર્ચમાં કાંઈ મદદ થાય તેમ કરવાનું કરાવ્યું. થીજે દિવસે ગંગાએ પોતે ઉત્તમશેઠો ત્યાં જઈ હીરા શેઠાણી મારફત એ વાત કરી અને તેઓએ પોતાનો બાળેજ નગીન જે પોતાની સાથેજ રહેતો હતો અને હાલ ઇંગ્રેજ શાળા ધોરણમાં હતો તેને બણાવવા આવવાનું મુકરર કર્યું.

ગંગાના કામકાજથી તથા મણિભાઈના પગારથી ધરનો ખર્ચ ગરી-

૬૩૪

શ્રી જૈન ધર્મ પ્રકાશ.

ખીચી પણ રીતસર ચાલવાની આશા બંધાણી; પણ રાખતા કામ કરવાથી અંધાણું શરીર દિવસે દિવસે લથપથું બનું હતું. તેઓથી કામ વધારે અથડાવું નહોતું તેા પણ પોતાના વડામાં બધાંમાંના સુખની ખાતર તે બેઠી રાત મોડી એમી કામ કરતી હતી. તે પોતાની અશક્તિ સંજોગે કાંઈ પણ છોકરાઓના બચાવની નહોતી. પણ માતાકે સંજોગના એ બધું સમજાવતો હતો. આજે સવારે સ્કુલમાં હતી તખતે દૂનમાં મળિયાદોને પોતી બેઠે કે આ વાતથી તદન અગાધી હતી તેને પોતાની સ્થિતિની સમજાવા લાગ કને બહેન કાંઈ બાધથી ઉપરે તેવી નહતી. તેણીએ કાંઈ પણ કામ કરી પેતે મહદ આપસા કિલકા બતાવી અને સાંજે તે માટે પોતેજ બાઈને દીસારોણી પાસે મોકલ્યો.

એ બદીનાનાં મળિયાદ ઉત્તમચંદ શેઠના ઘરમાં ખસોટાન ગયો હતો. તેના સુશીલ સ્વભાવથી ઘરનાં સર્વે માણસો તેના ઉપર પ્રીતિ રાખતાં હતાં. સાંજે અગાધકે મળિયાદને આજો જોઈ દીસારોણીએ આગવાનું કાંઈક પુછ્યું અને તેણે પોતાની બહેનની કામ કરવાની કિલકા બતાવી તેના કાંઈ કામની માગણી કરી-નીસારોણીએ એ વચ્ચે ગણપટા મુશ્વતા આગ્યા અને તે લઈ તરતજ મળિયાદ બીજી દૂનમાં માલીમ આગ્યો. તરે આગ્યા ધડી પોતાની માની તખીયત વિષેની હકીકતથી મળિયાદ ખિન્ન થયો. ગંગાએ આ લડું ત્યાં સુધી ચલાવ્યું; તે પોતાનું દુઃખ છોકરાઓ આગ્યા બચાવની નહતી પણ આજે તો તે તદન અશક્ત અથ ગઈ હતી અને કિલકા સકિત પણ નહોતી તેથી તેણીને છોકરાઓ પાસે બતાવ્યા વિના છુટકો નહોતો. મોતી બાગક હતી પણ મળિયાદ ઉપરકાયક અને સમજાવતો હતો તેથી માની નબળાઈથી તેના મનમાં અનેક તર્ક વિલકે આવ્યા લાગ્યા. આવા વખતમાં પોતાની મા અટકી પડે તો બાઈ બહેનની શું સ્થિતિ થાય એ વિચારે તેના મનને ચિંતાતુર કરી મુક્યું. તેના પિતાએ અને તેના મુજબ પછી તેની માતાએ બંને બાઈ બહેનને તેઓની ઉમર અને શક્તિના પ્રમાણમાં દરેક બનતી સમજાવ્યું આખી હતી, સહયુક્ત શીખવ્યા હતા અને દુનીયા દારીના અનુભવની વાતો સમજાવતી હતી, તેથી તે પોતાની ચિંતા મનમાંજ રાખતો અને માતા તથા બહેન પાસે હિંમત બતાવતો. વળુ આર દિવસ ગંગાની પ્રકૃતિ એમજ ચાલી પણ પાંચમે દિવસે તેણીને સંખત તાવ આગ્યા અને તે પચારીવશ થઈ પડી.

અણિ અને મોતી.

૧૩૫

ગરીબાણો તેને અનુભવ થયો હોય તેનેજ તે સ્થિતિમાં ખ્યાલ આવે છે, જ્યાં એ તેમ પેસા ખર્ચવાની છુટ અને વેગવાઈ હોય ત્યાં તેઓ જાણે કેતા દુઃખ ભોગવવાં પડે છે અને ગરીબાણની મીઠાને માટે પણ સર્વ કંઈ રીતે તથા રાખતું પડે છે તેનો અનુભવ ક્યાંથી થાય ! છતાં પણ દેવસીક નખત તવગેરા કરતાં ગરીબો તેના સહગુણોને કીધે સુખી અને પ્રેમી દેખાય છે. ગંગાના ઘરમાં ગરીબી હતી, આદત હતી છતાં પણ તેઓને ગરીબાણનું દુઃખ લાગતું નહોતું. જાણકો પોતાની મા પાસે કાંઈ જાનની માગણી કરતાંજ નહીં અને માતા પોતાની શક્તિના પ્રમાણમાં સદાક્રિયા તેને સર્વ પ્રકારનું સુખ આપવામાં આનુર રહેતી. જાણકોને પોતાની શક્તિને અંકુશમાં રાખવાની ટેવજ પડી ગઈ હતી તેથી તેઓને તે સંજોગી વરસ પણ દુઃખ લાગતું નહોતું પણ પોતાની વહાલી માના મંદવાડથી તેઓ ગભરાયા. ગંગાએ પથારીમાં પડ્યા પડ્યા પણ તેઓને ધીરજ આપી. એને જણા એક જીભની પાસે દિનનત જતાવતાં હતાં પણ ખાનગીમાં સર્વની આંખોમાંથી આંસુ આડ્યાં વરતાં હતાં.

અણિનાય તરતજ ડોકતરને તેડી લાવ્યો અને દવા લાવીને આપવી શરૂ કરી. મોતીએ સ્ફુલ્ભમાંથી થોડા દિવસની રજા મંગાવી અને ઘરનું બધું કામ ઉપાડી લીધું. આઠ દિવસ થયા પણ તાવ જીલકુલ ઉતર્યો નહીં છતાં દિનનત રાખી દવા કર્યા કરી. દશમે દિવસે તાવ ઓછો થયો, પ્રકૃતિ સુધરતી દેખાઈ, ડોકતરે નરવહી આરામ થવાની આજ્ઞા બતાવી અને હોકરાઓનાં મન શાંત થયાં. તે પછી બે ત્રણ દિવસે ગંગાનો તાવ તદ્દન ગયો પણ નખ-જાઈ ઘણી રહી. પંદર દિવસથી તેણીએ અત્યંત મુશ્કેલ લીધું નહતું. હવે કાંઈક રૂચિ થયાં લાગી હતી તેથી ડોકતરે હલકો ખોરાક તથા કુટ લેવાં બચામણ કરી.

અણિનાઈ નિયમસર સ્ફુલ્ભમાં જતો હતો પણ તેનું મન ઘેરજ રહેતું હતું. સ્ફુલ્ભમાંથી છુટતો હતો કે પહેલીજ આડીમાં તે ઘેર આવતો. ઉત્તમચંદ શેઠને ઘેર ભણાવવા જવાતું થોડા દિવસ તો શરૂ રાખ્યું પણ પછી ત્યાંથી પણ ચાર પાંચ દિવસની રજા મંગાવી હતી. તેની માની તળીયત જરા સુધારા ઉપર આવી કે તેણે પોતાનું તે કામ બરાબર ખાતરવા માંડ્યું. મોતીએ ઘરકામની મહેનત અને માના મંદવાડની શીકર છતાં ગલુપટા સુધીને તૈયાર કર્યા હતા. તેની માનો તાવ ઉતર્યો તેને જીજ્ઞે દિવસે રવિવાર હતો તેથી તે દિવસે મોતીએ ભાઈની સાથે ગલુપટા લઈ હીર શેઠાણીને ત્યાં જવા મા પાસે આજ્ઞા માગી અને તેણીએ આપી.

૧૩૬

શ્રી જૈન ધર્મ પ્રકાશ

રવિવારે બપોરે જગ્યા પછી ઘરકામથી પરવારી પોતાનો માની પવારી પાસે પાણી વિગેરે જોઈતી વસ્તુ મુજી માતાની રમ્મ લાઈ અને લાઈ બંદન સુબાઈ જતા તૈયાર થયા. ગંગાને અન્ન હજી બાવતું નહેતું અને ટોપરે ફૂટ લેવા બઝામણુ કરી હતી તેથી નીકળતી વખતે મોતીએ બાઈને કહ્યું કે-એક બરેલા રૂપિયા સાથે લાઈ લે, આપણે માને માટે થોડું ફૂટ પણ લેતા આવ્યોએ. મણિબાઈએ તે વખતે નિરાશ બરેલે અંદરે કહ્યું કે 'શિશુ-કમાં માત્ર બે આનાજ છે.' આથી મનમાં ખિન્ન થતાં બંને જગ્યા નીકળ્યા. અર્ધશાંતના સ્ટેશને હતરી, હીરાશાણીનો બંગલો ત્યાંથી નજીકજ હતો એટલે તરત ત્યાં પહોંચ્યા. આકરને પૂછતાં માથા પગલું કે શેણાણી પોતાના બાળકને નાંખીને સાથે લાઈ બધાર ગયા છે અને મણિબાઈ આવે તો બેસા-રનું એમ કહી ગયાછે. આકરે દિવાનખાનું કપાડી આવી તેઓને બેસાડ્યા.

દિવાનખાનું વિશાળ, સુંદર અને શણગારેલું હતું. તેમાં ટેબલ, કેચ, ખુરશીઓ, આરામ ખુરશીઓ સારી રીતે ગોઠવેલી હતી. ભાંતે રસીવગાના સુંદર ચિત્રોના તકતાઓ બાંધેલા હતા. ભોંયતળીએ સુવર્ણા ગાલોંચો માથ-રેલો હતો; અને જ્યાં જુલે ત્યાં કિંમતી ફરનીયર ગોઠવેલું હતું. છોક-રાંઓ એક કોચ ઉપર થોડી વખત બેઠા પણ બાળક સ્વભાવની અચળતા અને નવું નવું જોવાની જિજ્ઞાસાએ તેઓ ઉઠ્યા અને ભાંત ઉપરના ચિત્રો જોવા મંડ્યા. ચિત્રો જોતાં જોતાં તેઓની નગર એક ખુબી લીલી દ્રાક્ષની ટોપલી બરેલી પડી હતી તેના ઉપર પડી. ત્યાં આવી બંને ભાઈ બંદન અ-ટક્યાં તેઓની મનોવૃત્તિ એ સંગોરજક અને સ્વાદિષ્ટ ફળ તરફ આકર્ષાઈ અને પળવાર તેની ઉપર બેઠા રહ્યા.

‘લાઈ ! આમાંથી આપણે થોડી લાઈએ તો ?’ મોતીએ કહ્યું.

બાળકો આવી ખાયાની વસ્તુ જોઈ તરત તે લેવા લાલચાય છે. માતા પિતા તરફથી કાંઈ પણ સમજાવું ન આપવામાં આવી હોય તો તેની બહુ થતા તે અવ્યાપિત છે. મણિ અને મોતીને તેના માતા પિતાએ નીતિ મા-ર્ગના સાચા બોધ આપ્યો હતો તેથી લાઈએ તેના ઉપર ઝેર કર્યું પણ તેને વસ થતું કે ન થતું એ વિચારે તેઓને તેમ કરતા અટકાવ્યા. મણિના હૃદયમાં આ વખતે કોઈ બાનનું પરસ્પર વિરોધી ખેંચાતણ થતું હતું અને તેથી તેણે કાંઈ ઉત્તર આપ્યો નહીં.

‘લાઈ ! એ થોડી લાઈ ?’ કરીયા મોતીએ પૂછ્યું.

મણિ અને ચોતી.

૧૩૭

ગોલી આગક હતી, સરખ હતી, હજી તેની સમજણુશક્તિ કાચી હતી તેથી તે લાલચને વશ થઈ, પરંતુ તેના હૃદયના હિંદુણમાં નીતિબોધના જે સંકરો આજ આજ ચિંતાવેલા હતા તેની અસરથી કાર્યની શુદ્ધતા અથવા અશુદ્ધતાનો નિર્ણય કાઢવા બાબતે આજા માગવાના વિચારનો ઉદય થયો અને તે આજા મળ્યા પછીમાં તેમાંથી એક પણ દ્રાક્ષ લેવા તેની હિંમત ચાલી નહીં. મણિના હૃદયમાં તો હજી પણ પશુવૃત્તિ અને દેવીવૃત્તિની ખાશમારી આવતી હતી અને તેથી તે ખરાશ લેવાથી ચોતી શું કહે છે તે જાણી શકતો નહીં, સમજી શકતો નહીં અને તેનો ઉત્તર આપી શક્યો નહીં.

પરંતુ પણ પ્રકારનાં અકાર્ય કરતાં દરેક ચાખુસના મનમાં પ્રથમતો પશુવૃત્તિના પિંગારો જાગ પાળી તેને તેમ કરતાં અટકાવે છે પરંતુ તેની ચેતન-ચક્તિ-જાનસંજ્ઞા જવાબદારી, સદ્ગુણનો આગ્રાસ હૃદયમાં ઝળકતો હોય અને વિષ્ટ વિચારો ઉપર અંદુલ સમવાની સંજ્ઞા પ્રાપ્ત થઈ હોય તોજ તે વિચારો બધા પામે છે; નહીંતો અશુદ્ધ વિચારો જોર કરે છે અને પવિત્રતાને જાદુ કરે છે.

‘બાપા! કેમ બોલતો નથી! આમાં દ્રાક્ષ ઘણી છે અને તેમાંથી આપણું ચોતી લઈએ તો હીસોડાણુંને અગર પડશે નહીં.’

નિર્ણય મનના ચાખુસો પોતાના અકાર્યની કાલને અગર પડી જશે અને તેથી ફરેલી અશ ચેતિયારથી અકાર્ય કરતાં કેટલીક વખત અટકે છે, પણ અગર મડવાની અને ફરેલી થવાની ભાતિ ન હોય ત્યાં તેઓ અશુદ્ધ વિચારો વશ થઈ બધા છે, લાલચમાં દુસાય છે અને અકાર્ય કરે છે. તે જ્યંતે માનવા અભાવથી, નીનિધર્મના ઉપદેશની આગીથી તેઓને સુઝતું નથી કે જાના પરમાત્માને તો સર્વ બાપ દરમગાન છે અને અકાર્યથી બંધાતાં અશુદ્ધ કર્મો તો જીવને અગર પડે કે ન પડે તો પણ બંધાય છે અને તેના જ્ય બોચાવતંતર પડે છે.

હીસોડાણુંને અગર નહીં પડે એ ક્ષતિથી લાલચે મણિના હૃદય ઉપર જોર કરે અને તેની વિશદ્ધિ ટપાવેલી, બાલક હૃદય ઉપર જડસક્તિની આણુ વર્તણૂક અને કેન્દ્રસક્તિ ત્રણ ખામતી લાગી.

‘માતા! હું તે આપણું માટે કેમ કંઈકોતો નથી પણ આપણી વચાતી અને આંદ તેનાં બદલે છે.’

મણિના મનમાં પોતાને માટે દ્રાક્ષ લેવાની ઇચ્છા નહોતી પણ પોતાની

૧૩૮

શ્રી જૈન ધર્મ પ્રકાશ.

પદાતી માતાને માટે જોવી અમૃત વસ્તુની અભ્યારે બહારીયાત અને પૈસાની તબીબે લીધે તે બેચાતી લેવાની અશક્તિ-એ વિચારેએ તેનું મન નિર્ભય થયું હતું અને અપવિત્ર વિચારેતું જોર થતું હતું.

‘જામી તારે હું થોડી વધે દ’ ફરી મેલીએ મેઝ પ્રથમ પછીએ આગવિત્ત અને અનૈત્ત એ અભિપ્રાયના બંધને લગાવી પળ એ વિચારિત વેર કરી હતી અને વિચારશક્તિ વડવા માતા અમૃતાતી ના લેવા પિતાએ અંતમાત્રના જેટા વખતમાં હાથેએ આપેલી વેના કે-‘આપણે એ તમારે હજી શિષ્યલેએ મદતું હોયતો, તમારી હાથેએ સુખે નિર્ભય કરી હોયતો હમેશા પ્રમાણિતપણે આપણે. એમ કરતાં તમને કળતું નહોતું નકશાન થતું કેળાએ, તમારી ઈચ્છાએ અંકુશમાં માણી પડે એમ માનવ હાંડ એમનાં પડે, તમારી ક્ષેત્રી નકશાએ પડતું એ નિશ્ચય સંકેત અને નીનિયમને અંકુશ નહોતો આપણ મળે એમ, કોઈ મેળાએ અને આજ્ઞાતી પ્રાપ્ત કરેલા. જ્યારે તમને કોઈ પણ આપણાં કરી કરવા વિચાર થાય, તમારી અભિપ્રયિ તેમ કરવા લાગ્યા, ત્યારે પોતે વખત તે વિશે સારી રીતે વિચારને અને પરમાત્માને વાજ કરી તમારું અંતકરણને સાચે માર્ગે પ્રવર્તીતવા ચત્ત કરવો; મેંથી તમે આપણ નિર્ભય માણે, વિશુદ્ધ રહી શકેશ અને અકાર્ણ કરવાની પ્રવૃત્તિ લય પામશે.’

તેની માતાએ જૈનધર્મની દશ મહાશિક્ષા તેને મોટે કરાવી હતી. મણીએ તે વિશે તેણી બાળકો પાસે વ્યાખ્યાન કરી વધારે સારી રીતે સમજાવતાં હતી શિક્ષામાં તેણીએ સમજાવતું હતું કે-‘કોઈની પણ કિંમતી અથવા વજાર કિંમતી વસ્તુ હવા વિના અથવા આપણ વિના લેવાથી માથ લાગેજે બચાવમાં ધણીવાર તેની વસ્તુ લેવાને લાગતાલાગતા પ્રશ્નો અનાનાસે આપણે છે; તે વખતે મનને ઘટ કરતું અને થોડી વખતનું દુઃખ પણ સહ કરતું મરતું કોઈનું કોઈ પણ અન્યાયમાં લેવા પ્રવૃત્તિ કરવી નહીં. હું દુઃખ બદલાશે પણ કશું ન કરું નહીં થાય એ વાત હમેશા સાદ રાખવી.

પિતા માતાનાં આપણે હાથેએ વચનો મળિને અભ્યારે માદ અભ્ય અને લાગરને વશ થતો અટકતો. પવિત્રતાએ વેર ફરે અને તેના આગ વિચારે દબાયા. થોડીએ આટલા વખતમાં ટાલા લેવા માટે એ વખત લા લાગાએ અને જામીને વિચારમાં હમેશાં નોંધ મળે એમના. નીકવારેએની માથ લાગાએ અને જેવી પ્રાક્ષને અટકવા બચ છે તેમાંમાં અભિપ્રય તેને

મહિષ અને મોતી.

૧૩૬

રાધ પાછો જોઈએ અને કહ્યું- ‘મોતી કાઢતી પણ કિંમતી અથવા યગર કિંમતી વસ્તુ કહ્યા વિના અથવા આપ્યા વિના લેતી તેથી પાપ લાગે છે એવું મારું આપણને સમજાવ્યું છે તે જુદી જરૂર ન જોઈએ.’

‘પાપ લાગે છે’ એ ગણદેવો મોતીએ તરતજ મોતના હાથ જોઈ લીધા. શાસ્ત્ર લિખામણ તેને ચાલ આપ્યા અને તે લુચી પોતે અકાર્ય કરવા પ્રત્યાગેને માટે મર્યાદાપ ગયા લાગે અને જોક્ષી-લામ. મને આપા સિવાયથી પાપ લાગ્યું હશે ?’

‘એના! મારો આપણને શીખવ્યું છે કે મનમાં ખરાબ વિચાર કરવાથી પણ પાપ લાગે છે. આ વખતે તો તારા બેટાજી મારા મનમાં મલીન વિચાર આવ્યા તેથી હું તમારે નિહાળતો છું; કારણ કે તું નાનો છે અને મોટા જીવ.’

‘લામ! પણ મોતી કાઢ લેવા હાથ લાંબાઓ હતો તેથી મને વધારે પાપ લાગ્યું હશે; માટેને આ ખચર પડ્યો ત્યારે તે મારા ઉપર કેવા શુભ ફેર થશે?’ મોતી જોલી.

‘માતાજી આપણને દરરોજ સારી સારી શિખામણો આપે છે, તે બિરે કારી રીતે બાળ્યાના કરી આપણને સમજાવી સુમાર્ગે આપવા બોધ આપે છે છતાં આપણે તેની શિક્ષા સૂઝી જઈ ખરાબ કામ કરવા ઇચ્છા કરીએ, ખરાબ માર્ગ પ્રવર્તીએ તો તેને આપણા તરફ જોડું લાગે તેમાં શું નવાઈ! આપણે ધેર જઈ માને સંપર્ગો વાત કર્યું અને મારી માગશું.’ મહિષે કહ્યું.

‘મહિષાહા! માતી પાસે જઈ આપણે મારી માગશું પણ પાપ લાગ્યું; કેમ છુટેશે?’

‘તેને માટે પણ આપણે માગ્યું કહ્યું તે પ્રમાણે કરશું.’

‘પરંતુ આ આપણને માફ કરશે? અને આપણે પાપરહિત થઈએ તો રસ્તો જતાવશે?’

‘બાળક તમે પાપરહિત થશો અને તમારી મા તમને માફ કરશે.

હીરાશેઠાણી જે કેકાક વખતથી વિવાનજાનામાં આવ્યા હતાં અને તે જઈનેની આ વાત સાંભળતાં હતાં તેઓ બેસી ઉઠ્યાં.

જોતાના આવા મલીન વિચારની હીરાશેઠાણીને ખબર પડી તેથી જાને તે જઈને શરમાઈ ગયા, નેજાના આજમાં આંશુ આવી ગયાં અને જો તમાર્યા વિના રતજી હવા રવા.

૧૬૦

શ્રી જૈન ધર્મ પ્રકાશ.

‘જોઈએ! મારા વહાલાં બચ્ચાંઓ! અહીં આવો. તમે અહીં નહીં. તમારો મુન્દો માફી મળી શકે તેના છે અને તમારું પાપ પણ રદ થઈ શકે તેનું છે માટે તમને માફી મળશે અને તમે પાપમુક્ત થશો. જેઓ અધર્મ કરવાનો વિચાર કરે છે, અધર્મ કરતા તૈયાર થાય છે તેઓ પણ મનમાં શુદ્ધ વિચાર આવતાં હોય અધર્મ કરતાં આટલે અને પોતાના મહાન વિચારને માટે પશ્ચાત્તાપ કરે તો તેનું પાપ નિર્દોશ બન્યું છે એટલે રદ થાય છે એમ આપણા શાસ્ત્રોમાં કહ્યું છે. માટે તમે ચિંતા ન કરતાં હવે પછી એવું અધર્મ કરવાનો વિચાર પણ ન આવે એની તમારા મનમાં દૃઢતા કરો.’ એ પ્રમાણે તેઓને આશ્વાસન આપી હીરા શંકાણીએ મોતીએ સુથેલા મહુપટા બોધ્યા. તેણીના તે કાગથી તેઓ ખુશી થયા અને તેની કીર્તન કરતાં પધારે મૂલ્ય આપ્યું. પછી ગણીમાછ તરફ ફરી તેને કહ્યું. ‘મણિલાલ ! આજે તારે ખોટી ચત્રું પટ્ટું માટે હવે નગીનને અભ્યાસ કરાવવા શેકાદશ નહીં. આજે સ્વિચાર છે અને તેથી હું તને રત્ન આપું છું. તમારી મા માંડી છે માટે તેની પાસે વહેલા બટા તેની સેવા આકરી કરો.’ તેઓ તરતજ ઉઠ્યા અને ચાલ્યા તૈયાર થયા.

આપણા દુક્ત દ્રવ્ય સંચયથી કહેવાતા શેડીઆઓ, હીચી મેળવવાથી કહેવાતા નિદાનો, ખીમ્બની રથિ પ્રમાણે બોલવાથી ડાહ્યા મણાતા આગેવાનો અને લોકરથિને પ્રિય લાગે તેવા લાપણો કરી કહેવાતા સાધુવતોને આ બાળકોનો કુદ્ર દોષ-નહી ગણ્યા જેવો દોષ-દોષરૂપ લાગશે, પણ તેઓ પોતાના વધારા, વ્યવસાયમાં, શુદ્ધવ્યવહારમાં અને સામુદાયિક વ્યવહારમાં કેવા અપ્રમાણિકપણે વર્તે છે અને તે અપ્રમાણિકતા દોષરૂપ નહીં લેખનાં ગુણરૂપ લેખણે છે તેની આત્મનિરીક્ષણ વિના-દરેક કાર્ય કરતાં તેની સાર-સાર વિચારવાની જિજ્ઞાસા વિના શું ખચર પડે! ધોળતાર! ખીમ્બનો દોષ કદતાં પહેલા દરેક કાર્યના સ્થિતિ સમયને વિચારતે, સામા માણસને દોષ અવાતા-કરવાના શું સંજ્ઞેઓ છે તે ઉપર લક્ષ આપતે અને પછી તેના દોષ કાઢવાને ડાહ્યા થતે; એટલુંજ નહીં, પણ ને દૃષ્ટિએ ખીમ્બનો દોષ દેખાય તે દૃષ્ટિએ તારાં સર્વ કૃત્યોની પુણતા કરતે.

હીરાશંકાણી ઉદાર, વિજ્ઞાન અંતઃકરણવાળી, દયાળુ અને સદ્ગુણી પ્રત્યે પ્રેમભાવવાળી હતી. બાળકોના આ અસ્થિથી તેના હૃદયમાં તેઓ પિતર અને તેની સદ્ગુણી માતા ઉપર અધિક પ્રેમ જન્મન થયો હતો.

મહિષ અને મોતી.

૧૪૧

હું પણ તમારી સાથે તમારી માને બેઠા આવું છું' એમ કહી તેણીએ-બાળકોને જરા વાર થાભાવ્યા તરતજ ગાંઠી આવી અને તેમાં મહિષ મોતીને સાથે બેસારી ક્ટેશને ગયા. આ વખતે દીરાશેઠાણીએ અરધી ટોપલી પેલી દ્રાક્ષ તથા બીજાં સંતરાં નારંગી વિગેરે ફળો સાથે લઈ લીધાં હતાં.

તેણી શ્રાવણ જોષ્ઠ ગોસનારી અને અંતઃકરણમાં સમજનારી હતી. છતાં રસ્તામાં તેના કંદુર નીકળ્યા વિના રહ્યા નહીં. બાળકોને ઉદ્દેશીને તેણીએ કહ્યું 'વહાલાં બચ્ચાંઓ તમારી વસ્તુક બેઠા હું બહુજ ખુશી થઈ છું. જેઓ પ્રમાણિકણે વસ્તુ છે તેઓ સુખી થાય છે અને તેમે પણ આવી રીતનું વર્તન સદાકાળ રાખશે તો સુખી થશેજ. તમારી માતાએ તમને આવી શિક્ષા અને સહયોગ આપ્યા છે એ તેણીની બચ્ચાંઓને કેળવવાની વ્યવસ્થા છે. આવી માતા સંકેડે એકજ હોય છે; પણ બે માતાઓ સુધરેને તમારી મા જેવી ખરી માતા થાયતો આપણી કામતો જલદી ઉદય થાય.

તેઓ રાત્રે ગાંઠીમ પહોંચ્યા. દીરાશેઠાણીએ ગંગાની તળીયતના સમાચાર પુછ્યા, કેટલોક આશ્વાસના આપી અને પછી તેના બાળકોના દ્રાક્ષ સંબંધી વર્તનની વાર્તા કહી બતાવી તે સાંચેજ પેલી દ્રાક્ષ અને ફળોની ભરેલી શેપલી તેણીને આપી અને કહ્યું—'બહેન ! તું આ ફળો વાપરજે. બીજાં બેઠાએ તો મંગાવજે અને તારી તળીયતના સમાચાર હંમેશા મહિલાઈ સાથે મોકલજે. તારા જેવી માતાથી આ બાળકો ભાગ્યશાળી છે અને એવાં બાળકોથી તું ગરીબ છતાં તરંગર છે.' ઉઠતી વખતે તેણે મહિષના હાથમાં દશ રૂપિયાની નોટ આપી અને કહ્યું કે—'તું કોઈ વાતે મુંઝાદશ નહીં અને તારી મા માટે દયા વિગેરે જે વસ્તુ બેઠાએ તે લાવી તેની યોગ્ય સરવાર કરજે.'

દીરાશેઠાણીની આવી ગાળાણુ અને સખી પ્રકૃતિ માટે માતા અને બાળકો ખુશી થયા અને તેનો તથા તેણીના જેવા ઉદાર માણસનો સંબંધ પ્રાપ્ત થવા માટે પરવાનગી આપનાર માનવા લાગ્યા. તેના ગંગા પછી ગંગાએ મહિષ અને મોતીને પાસે બેસારી કહ્યું—'મારાં વહાલાંઓ ! જેઓ પરમાત્મા ઉપર આસ્થા રાખે છે તેને ન હોય ત્યાંથી સહાય આવી મળે છે. દીરાશેઠાણી ખરેખરી ઉદાર અને સુજ છે. મહોટા ઘરનાં બેઠાઓ તોછડાં, નાનગ છ અને ગર્વીષ્ટ હોય છે. મહોટાના તો દોષથી તેઓ સુક્ત છે. બીજાં મહોટાઓની ભેટ હંમેશાં મહોટાઓને ત્યાંજ જાય છે, ગરીબોને કોઈ સંભાળનું પણ નથી પરંતુ ખરા ગરીબોને મદદ કરવાથી કેટલો ફાયદો છે તે

૧૪૨

શ્રી જૈન ધર્મ પ્રકાશ.

આપણા અને હીરાશેઠાણીના સંબંધથી સમજ લેઈને, બાળકો! જો તમારે તમારી હૃદયીમાં મોટા અસાધ્ય રાગ આવે તો આ વાત ધ્યાનમાં રાખીને અને હીરાશેઠાણી જેટલું વલેન રાખતાં રીખવો.

કોઈ કિસ્સે ગંગાને આરામ મળ ગયો, માનુષ્યોએ પિતાનો અભ્યાસ અગત્ય કર્યો તે વખે મેટ્રીયુલેશનની પરીક્ષા પાસ કરી. દરમિયાન તેજ પ્રગલ્ભ દુલેહ પાળા તે જી. એ. આં પાસ થયો. બી. એ. ની પરીક્ષા આપ્યા પછી કોઈ કલમચંદની બાબતજુદીજ તેને કુળવસ્ત્રો કાઢવી એક આશીર્વાદો સારા મોકલો ગળી. અગિયાર ને કિસ્સે પ્રથમ તોફારી કામર બંધો હતો તે કિસ્સે તેની માથે તેને કેટલીક કિસ્સાઓ આવી પોતાનો માનવને બાળકો અને તે હો કુળવસ્ત્રો પાળામાં, મોકલીમાં અને હરેક કામમાં બાળકોને બાળકોમાં મળી કામમાં અને છે. તે બાળકોને વસ અસાધ્ય કામમાં કુળવસ્ત્રો હોઈ પાળામાં અભ્યાસ પાંડ છે-અટકી પડે છે. આંદ કામને બાળકે બાળક ૧-રોજના કોઈ કામમાં ગળી આવે તમારે તે પાસ મળે કામમાં મળી જેને કામ આપણ કામમાં દહ નથી એવું કામમાં તેને-મળવામાં વાત બાળક નથી અને કામમાં-કામમાં સંબંધોને જુદી બાળક, જાણી.

સદગુણી ગંગાને સદગુણી ગુણ પિતાની આત્મ ના છેલ્લા કામમાં કામ મળ જુદી નથી; અને પોતાના તે પાસ મળે અને પ્રગલ્ભ પાળામાં કુળવસ્ત્રો હોઈ પાળામાં અને કામમાં મળી છે. પોતાની મળ તમારે કામમાં તે મળવા પછી અરિયરી કુળવસ્ત્રો થઈ છે.

બાળકો! આ નાની વાતોમાંથી એકલાન ગાંધી કામમાં છે કે આ સંસારમાં કુલ વર્તેને આપણી બાળક આંધિક સંસારમાં ખસી પોતાના અને આમાં કુળમાં વધી રહે છે. તું જો બાળક હો તો આ બાળકો જેની સંસ્કારથી હોય તમારે કામમાં બાળકોનીજ પાળે અને તે બાળકોની પા ડે આપ દેખ તો તમારે બાળકોની બાળકોથી એવું પ્રગલ્ભ વર્તે રીખવો. તેથી તમે અને તમારે બાળકો અને કામમાં મળી થઈ, તમારે આ સંસારમાં રામ જેને કામમાં અને કામમાં મળી થઈ કામમાં મળી થઈ.

A.

પુસ્તકોની પહેાંચ.

૧૪૩

પુસ્તકોની પહેાંચ.

ધર્મ એટલે પરોપકાર:

સાગરોટ નિવાસી ગુરુશ્રવ જીમજી મોરારજીએ “ધર્મ એટલે ‘પરોપકાર’” એ નામની આ ૫૪ પાનાં એક આનો કિંમત રાખીને બહાર પાડી છે. એના તારકશી તેના એક નકલ અભિપ્રાય માટે આમને મળી છે. સદ્ગુરુ મુકે આપેલ અને વાંચી બોધ છે. તેના અંદર વસ્તુ માનને પર કરાવી તે સર્વનું ‘માન’ કરવું તેનું ધર્મ. એટલે પરોપકારનું ‘પરો’ ધર્મ છે એમ દર્શાવ્યું છે; અને પછી ‘મનનું’, ‘બુદ્ધિનું’, ‘આંખનું’, ‘જીભનું’, ‘કાનનું’, ‘નાકનું’, ‘શરીરની આ-મરીનું’, ‘પરોપકારનું’, ‘માણસનું’, ‘કોકરનું’, ‘ચીનું’, ‘લાકનું’, ‘સ્વધર્મનું’, ‘પરધર્મનું’, ‘પૃથુ પદ્મા તથા બીજાં જાતવચનનું’ અને ‘નગરપતિનું’ ‘હાલું’ કેમ કરવું? એના વિષયમાં પાંચ દરેક અવાળા નીચે વિદ્યતા બંનેનું લખાણ કરેલું છે; અને વાંચનારને એમ પણ તેવી આત્મણુ દરી છે.

સાગરુ મુકમાં ‘પરધર્મનું’ ‘હાલું’ કેમ કરવું? એ મથાળા નીચે આપેલાં દોઝે વિદ્યાનુ પ્રતાવરથ બાબને પદ્યો મૂકીને મૂર્તિખંડન ઉપર ઉતરી પડ્યા છે, અને દરેક ધર્મમાં મૂર્તિ દાખલ થઈ અથવા કરી તે ‘અણુ-સાગરુએ’ કરી છે એવું સાબિત કરવાનો પ્રયત્ન પૂરેપૂરો આદર્શ છે. આ સંપ્રદાયમાં વળતાં આપેલ વિદ્યાઓ એવા માટે પ્રાય છે કે બાળજીવને તે બાબ વિષયક અને દરેક ધર્મમાં આપેલીનર દાખલ થયેલ મૂર્તિપૂજનનું ખંડન વળતાં માનવો કેમ ધીનજાનું બિન કરાવે બદલે કેટલુંબધું અદિત કરશે તેના વિચારનર સાળતમા આવ્યા નથી. કેવો સાહેબ લખે છે કે:—

“મૂર્તિ સ્વાર્થને માટે ‘આવૃત્તિમાં’ પોતાનું ‘સાર’ કરવાની ઇચ્છાએ જુદી જુદી જાતનાં જોગ આવ્યા આવ્યા છે. તેમાં જુદા જુદા દેવોની મૂર્તિ મોટી તેમને ભાગ આપી, પૂજન કરી તેમને રાજ કરવા અને પછી તેમની માટેથી ‘સાર’ ફળ માગવું એ બંનેને ઘણી લાડી જડાવેલી છે. તીર્થકર્ષે તથા બીજાં અથવા કાંઈ પણ તે બંનેને દેશવિદ્યા દીધો હતો, પરંતુ પાછળથી તેમનાં દેવો પહેલપહો અને નિરસાર્થ થયા નહિ. એટલે સ્વાર્થ પ્રવેશ કરી અને લોકોને તે ‘અનુકૂળ હોવાથી’ વાસ્તીનર સાહેલાઈથી મૂર્તિ દાખલ કરી, દુનિયાના તમામ ધર્મમાં તે પ્રવાજે થયું છે એટલે આપણે તેમાં આ ‘અર્થ’ પામવાનું નથી. દુનિયામાં સર્વ સ્થળે તમામ લોકો બ્યારે વિશેષ જ્ઞાન સંપાદન કરે અને તેમાં મૂર્તિમાં કાંઈ સ્વાર્થ મરે એમ નથી એમ ખાતરી મશે એટલે મૂર્તિને પાતળી મૂકશે. અને પોતાના કર્તવ્યકર્મોપરનર પોતાનો ‘સાર’ આપાર રાખશે.”

આમું લખ્યા મારી પોતાના ‘સૂચીયા’ બાકીઓ કે જોડો ‘પ્રતિમાના સંજ્ઞા’માં મોટા મોટા કંઈકા ને લોકોને કરે છે તેમને તથા મૂર્તિપૂજન નહિ. માનવસામાજી નહિ અજાણતા પ્રયત્ન કરનારા ધીન આર્થસામાજી વિગેરેને.

૧૪૪

શ્રી જેન ધર્મ પ્રકાશ.

શિખામણ આમે છે કે 'તમે આ કરવું શરૂઆતે. ત્યારે તમારી જેવા સૌ સમગ્ર ગણે ત્યારે પાતાની મેળે જીતે છે. તમારા આશર્યો તે દલદલ વેણની જેમ વધારે નાહું પકડશે.' આ શિખામણ પણ કેવી મનના છે ?

આ પ્રમાણે લખ્યા પછી દરેક ધર્મમાં (મુસલમાન, પારસી, ક્રિશ્ચિયન વિગેરે તમામનો) શ્રેયા થયા ત્યારે શ્રી દાખલ થવાનું લખી રીતું છે.

આ સંબંધમાં તેના તમામ લેખની આદી નકલ આપનાં આ વિનંત્ય વધી પડે અને તે લેખ ન વાંચવાની વાચવાનું કરવાને ઠનિલતા જેવા અંગેર તેનું લખણ વાંચવા માટે પ્રગટ કરનાર શ્રીએ, તેથી વિશેષ લખવા ઠનિલતા નથી. તેઓ પુટ ૪૦ માં લખે છે કે— "શ્રુતિ પૃથ્વીપર ધણા કાળથી આપણે શુદ્ધી તમામ દેશમાં તથા લોકોમાં ચાલી આવે છે. વચમાં રામજી લોકોએ બંધ કરેલ, પરંતુ પાછળથી તે ફરીને દાખલ થયું અને બધી રીતે બદલાવે તેવા લાણ છે જેથી તરતમાં નીકળી શકે તેમ નથી."

આ લખણ લખતાં કાઈપર કટાક્ષ કર્યો છે, પણ તેમનો જેવું વર્તન વળ્યો છે. કારણ કે પ્રથમ તે આનિ હતી, વચમાં બંધ કરેલી તે પાછી દાખલ થઈ એમ લખ્યું છે; એટલે ધર્મની સરચાતમાં શ્રુતિ હતી, વચમાં ફરીઆગો જેવા સમગ્ર થયેલા તેઓએ બંધ કરેલ તે પાછો આ લખણનું વર્તે દરેક ધર્મમાં વધી પડ્યો એટલે શરૂ થઈ આપણે નજીક પોલો ન લખણ બધો વર્તે આણસમગ્ર હતો તે છે એમ સીધાને અને વચમાં થયેલાને સમગ્ર ગણે તેને તે વાત કયુલ કરવા નેમી રહે છે. આ આખલામાં આમે વધારે લખવા ઠનિલતા નથી.

પરંતુર્મનું બહુ કરવાના વિષયના પ્રારંભમાં મનોક્રમ દાખલ થયેલ વ સંબંધમાં પણ એટલું બધું તેમનું અજાનાપણું સરવે તેનું લખ્યું છે તેમજ આયેદેશની પ્રથમની સ્થિતિને એટલીયધા કનિટ નજાતી છે કે જે લખતાં અખતે નિરુકાર આવે છે. આપણો આયેદેશ એમના લેખમાં ચિત્તો છે એવો નજલી સ્થિતિમાં કાઈ વળતે હતો એનું કાઈપણ ધગશાસનમાં લખાણ નથી તેમજ કાઈપણ ધર્મના નેતાઓનું તેનું માનવું નથી, જેથી એવું માત્ર કલ્પનાઓ લખીને આપોને પણ મદદ કનિટ પક્ષિતમાં ચક્રના એ બે રેખાં શોચનીય છે.

આ શુક બાગજીવોને વાંચવાને બદલે ન વાંચવાની "પરંતુર્મનું બહુ કેશ કરવું" એ વિષયને લઈને આમે જાણ બસામણ કરીએ છીએ શિખાવ તેમના લખણનું ખરત કરવાની આત્ર વિશેષ આત્રસ્યકતા ન જાવાથી આ લેખ શુકમાંજ બંધ કરીએ છીએ.

ચરિતાવળી.

આ છોકરા બે લાગ બહાર પડ્યા છે. અંદર કથાઓ મણી રહી છે. બીજા ગોવેલો વાંચવાને બદલે આ છોકો વાંચવાની પામે આસ લાલામણ કરીએ છીએ. આ છોક વાંચતાં એટલો હસ પડે તેમ છે કે વાંચનાર તેને પડી જુકી શકે નહીં. વિશેષમાં વ્રુપદેસનો પક્ષ અમૂલ્ય લાલ મળી શકે તેમ છે.

શ્રી જૈનધર્મ પ્રકાશના શ્રાહુકોને આટલે છ છોકની કિંમત ધ. દીનીને રૂ.૧) દરેક લાગની લેવા કરાવ્યું છે. કોઈપણ પ્રકારે ઉપ-સાગી વાંચન ફેલાવો પામે એ અમારો અંતઃકરજીનો હેતુ છે.

દરેક લાગની અંદરના વિલાસો ઉછરતી વયના બાળકોને ખ્યાલ આપવા યોગ્ય છે. તેથી તેવા હેતુએ મંગાવનાર પાસેથી મળેલી કિંમત કરતાં યાજી કિંમત લેવાનું સુદર કયું છે.

આ છોકના સંખ્યામાં એટલુંજ લખવું બસ છે કે એકવાર જોઈ ને ખાતરી કરો.

ત્રીજો લાગ પણ ચોટ વખતમાં બહાર પડશે તેમાં મોટા પડ્યા છે ચરિત્રોના લાપાંતરો આવશે. વાર્તા વાંચવાના રસીયા ને બંધુઓએ બીજા છોકો વાંચવા કરતાં આવી છોકોજ વાંચવી પામે છે. આ છોકોનું બાહરીંગ વિગેરે બહુ મુંદર કરાવેલું છે.

લેખકોને જરૂરનું.

“જેતાનાં બાહેર ખાતાં અને તેની હાલની સ્થિતિ” એ વિષય પર સૌથી સારો નિબંધ લખી મોકલનારને ‘શ્રી જૈન મુસેન્દક ત્રિ મંડળ’ તરફથી રૂ.૧૧) નું ઇનામ આપવામાં આવશે. છેલામાં સા આસો વદ ૦)) સુધી આવેલા લેખો કયુલ રાખવામાં આ-કા માટે તે દરમ્યાન લેખકોએ લેખ મોકલવા.

અપાગલી

સુખા

લલુભાઈ કરમચંદ દલાલ.

આ. સેકેટરી. જૈ. મુ. ત્રિ મંડળ.

શ્રી જૈનધર્મ પ્રસારક સંજ્ઞાના લાઘ્ય મેઘ્યરોને ભેટ.

નીચે જણાવેલી છુટો લાઘ્ય મેઘ્યરોને ભેટ આપવાનું મુદ્દા કરવામાં આવ્યું છે તેથી તે છુટો લાઘ્ય મેઘ્યરોએ પોતાના ખર્ચ આપી લેવી; નહિતો પોસ્ટેજ પૂરતા વેદ્યુપેખલથી માફલી નવામાં આવશે.

૧ ચરિતાવળી ભાગ ૧ ભો	૧-૦-
૨ ચરિતાવળી ભાગ ૨ ભો	૧-૦-
૩ શ્રી ત્રિપદિ સલાહા પુરુષ ચરિત્ર મૂળ પર્વ ૧ છું ...	૧-૦-
૪ સદર ... મૂળ પર્વ ૨ છું ...	૦-૧૨-
૫ શ્રી યાંચ પ્રતિક્રમણ સૂત્ર શાસ્ત્રી	૦-૬-
૬ શ્રી ભે પ્રતિક્રમણ સૂત્ર	૦-૨-
૭ શ્રી ચૈત્યવદન સામાયક સૂત્રાર્થ	૦-૧-
૮ શ્રી પંચકર્યાણક તથા ખંચકાનની પૂજા ...	૦-૧-
૯ શ્રી રત્નકોખર રત્નવતી પૂજા તથા વીસરથાનકની પૂજા (આત્માનામલ કૃત)	૦-૨-
૧૦ શ્રી ચૈત્યવદન ચાવીશી (ગુજરાતી).	૦-૩-
૧૧ શ્રી પોસ્ટલ વિધિ... .. સર્વને ખાતે ભેટ છે	
૧૨ શ્રી ભાવનગર જૈન પ્રેક્ષકરી.	૦-૨-

આ સિવાય નીચે જણાવેલી છુટો સંજ્ઞાના હવા છુટો સંજ્ઞાઓને નીચે લખેલી કિંમતથી પોણી કિંમતે મળી શકે તેમજ વિચાર લેાય તેમજ ઉપરની છુટોની સાથેજ મંગળાતીર્થ ૧ શ્રી શાંતુલ્ય માહાત્મ્ય લાપાંતર. ૨-૮-

૨ પ્રતિપદિ સલાહા પુરુષચરિત્ર લાપાંતર પર્વ ૧ છું. ૨ છું. ૨-૪-	
૩ સદર ... પર્વ ૮ મું. ૯ મું. ૧-૧૨-	
૪ સદર ... પર્વ ૧૦ મું. ૧-૮-	
૫ શ્રી ઉપરિર્ણિત લવપ્રખ્યાતા પીઠંગ'વલું લાપાંતર. ૦-૧૨-	
૬ શ્રી વર્ધમાન દ્વાનિ'શીકા ૦-૩-	
૭ શ્રી રત્નકોખર રત્નવતી કથા. ૦-૪-	

ઉપર લખેલી તમામ છુટો પહેલા તથા બીજા વર્ગના મેઘ્યરોને પણ આ કિંમતથી પોણી કિંમતે મળી શકે; તેથી હવે હાય તેમજ સંજ્ઞાવની પોસ્ટેજથી છુટું સમજાવું.

આ ચોપાનીયું અમલવાદ-“એંગ્લો વર્નાક્યુલર પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ”ના મલખાઈ રત્નવતી આરકેટીયાએ આપ્યું.